
ДИГИТАЛНОТО МЯСТО НА СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ

Стойчо Лалков Дулевски¹

Университет за национално и световно стопанство – София,
България

Е-мейл: ¹sdulevski@unwe.bg

Резюме: Мястото на стопанска дейност (МСД) винаги е представлявало интерес в областта на международните данъци при облагането на печалбата на чуждестранните предприятия в държавата източник. През годините концепцията за МСД е претърпяла редица изменения. Тяхното проявление намира отражение не само от теоретична гледна точка, но и от практическа, във връзка с многообразието от казуси по тази материя. През последните години идеята за дигитално МСД е обект на множество дискусии на световно и европейско равнище. Настоящото изследване анализира възможността за неговото евентуално въвеждане през призмата на спогодбите за избягване на двойното данъчно облагане (СИДДО) и правото на Европейския съюз (ПЕС). В тази връзка са разгледани и предприетите мерки в законодателствата на някои държави.

Ключови думи: място на стопанска дейност, цифрова икономика, спогодби за избягване на двойното данъчно облагане, Европейски съюз, значително цифрово присъствие.

Тази статия се **цитира**, както следва: Дулевски, Ст. (2020). Дигиталното място на стопанска дейност. Народностопански архив, (4), с. 55-75.

URL: www2.uni-svishtov.bg/NSArhiv

JEL: K22, K33, K34.

* * *

Въведение

Все по-разрастващата се дигитализация на бизнеса, динамичните международни отношения, както и редицата данъчни реформи в световен мащаб рефлектират и върху правната същност на МСД. От една страна, то е понятие с дългогодишна история и утвърдени

постулати. От друга, видно от последния Модел на спогодби за избягване на двойното данъчно облагане на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (МСИДДО) от 2017 г., част от текстовете му търпят редица изменения във връзка със съвременните потребности.

В някои държави са извършени промени по отношение на евентуалното формиране на т.нар. „дигитално МСД“, в ЕС е съставен проект на директива по този въпрос, а вече са налице и практически казуси относно изследваната материя.

Предвид гореизложените аргументи се поражда необходимостта да се анализира възможността, доколкото дигиталното МСД е удачен вариант да бъде включено като част от концепцията.

I. Дигиталното МСД В МСИДДО

Евентуалното въвеждане на дигитално МСД в дългогодишната концепция на чл. 5 от МСИДДО логически обуславя нуждата да се определи и къде точно то трябва да заеме място във въпросната разпоредба. Така например базисното правило – разпоредбата на чл. 5, ал. 1 от МСИДДО, изисква една фиксираност на определена географска точка, отличаваща се с постоянство.¹

Видно от текста ѝ, е теоретически и практически трудно да се добави допълнително и фигурата на виртуалното МСД, тъй като ще е в противоречие с една от необходимите предпоставки за формирането му. Нещо повече, базисното правило не е търпяло редакционна промяна от самото му поместване в първия МСИДДО до последната му версия. Това би рефлектирало цялостно както върху утвърдените постулати на концепцията, така и на следващите текстове на тази разпоредба, които стоят в пряка връзка с нея (например чл. 5, ал. 2 от МСИДДО). От друга страна обаче, в Коментара на МСИДДО (Коментара) към чл. 5, ал. 1 от МСИДДО фигурират отделни параграфи относно е-търговията. Те представляват своеобразен опит да се доразвие концепцията през призмата на съвременните потребности.

Налице е и предложение за изменение на текста в международната доктрина (Lapina, Mikhaylova-Goleminova, Ivanov, 2020).² Самата

---

¹ Чл. 5, ал. 1 МСИДДО: „... място на стопанска дейност означава определено място на дейност, чрез което се извършват цялостно или частично стопанската дейност на едно предприятие“.

² Авторов неофициален превод: „Определено място на дейност, чрез което една компания изцяло или частично извършва редовно предприемачески дейности

идея изглежда иновативна и се опитва по рационален начин да съчетае традиционната концепция при облагането на дигиталната икономика. Считаме обаче, че това би довело до възможно двусмислено тълкуване, както и би рефлектирало върху други алинеи на чл. 5 от МСИДДО (например подготвителните и спомагателните дейности по чл. 5, ал. 5 от МСИДДО и други).

Може ли виртуалното МСД да бъде поместено в т.нар. „положителен каталог“ на чл. 5, ал. 2 от МСИДДО? Изхождайки от многообразието от примери за МСД, които не следва да се тълкуват стеснително, би могло да се заключи, че и цифровата икономика е възможно да бъде обособена в отделна подточка или дори да попадне в обхвата на природните ресурси съгласно чл. 5, ал. 2, б. „е“ от МСИДДО (Petruzzi, Buriak, 2019). Смятаме, че подобен подход трябва да се обмисли внимателно и по-точно, как това ще се приложи практически. Споделяме виждането, че подобна идея на този етап е невъзможна по няколко причини. Първо, в чл. 5, ал. 2 от МСИДДО са очертани различни примери, съблюдаващи критериите по чл. 5, ал. 1 от МСИДДО. Изхождайки от естеството на цифровата икономика, тя не отговаря на изискванията съгласно общото правило. Второ, в примерите по чл. 5, ал. 2 от МСИДДО не са добавяни изрично нови през годините. Единственото значително текстово изменение е обособяването на нова ал. 3 в чл. 5 от МСИДДО от 1973 г. Това автоматично не води до извода за невъзможността да се поместят и нови хипотези, но според нас такъв не би бил случаят с дигиталното МСД.

Невъзможно е да се добави подобен текст към хипотезата на чл. 5, ал. 3 от МСИДДО поради специфичната му природа. Въпросната разпоредба очертава строителния обект, строителната и монтажната площадка като възможни проявления на МСД. Видно от правната им същност и преследваните цели, те следва да са обективно разположени на определена географска точка.

Това не може да се твърди по категоричен начин за чл. 5, ал. 5 от МСИДДО – фигурата на зависимия представител. В този случай не е необходимо географско място, тъй като от значение тук е лицето, което извършва тази дейност, и по-конкретно при сключването на договорите за принципала. Споделяме мнението, че в определени случаи е възможно виртуално формиране на МСД при тази хипотеза.

Интерес представлява чл. 5, ал. 3, б. „б“ от Модела за данъчна спогодба на Организацията на обединените нации (МООН), т.нар. „МСД

(включително цифрово присъствие), както и което има източник на потребители и място за генериране на доходи“.

за услуги“, което намира своето проявление и в Коментара като алтернативен текст. При него водещо е присъствието за 183 дни в 12-месечен период в държавата източник, а не определеното място на дейност. По този начин то се доближава до идеята за дигитално МСД.

В международната литература са споделени позиции относно възможността да се въведе дигитално МСД. Така например, Бал е на мнение, че доставчиците на „облачни услуги“ (cloud providers) могат лесно да заобикалят облагането при източника, изхождайки от правната същност на въпросните дейности (Bal, 2014). Това рефлектира и върху облагането им на печалбата от стопанска дейност. То представлява и своеобразно доказателство, че настоящата концепция за МСД е неефективна спрямо въпросните дейности.

Браунер и Морено предлагат включването на разпоредба подобна на чл. 10, ал. 4, чл. 11, ал. 4 и чл. 12, ал. 3 от МСИДДО. Други автори застъпват виждането, че чл. 5 от МСИДДО е необходимо да разшири приложното си поле по отношение на е-търговията (Bohórquez, 2016). В тази връзка обаче следва да се преосмисли и разпоредбата на чл. 7 от МСИДДО, която определя как се облага печалбата от стопанска дейност. Уповавайки се на залегналите принципи, тези автори считат, че дигиталното МСД е неутрално за потребителите при държавата източник. То се отличава също и с ефективност, тъй като може да се установи връзката между електронната услуга и крайния клиент.

Блум застъпва идеята, че е удачен вариант да се въведе дигитално МСД за услуги (Blum, 2015). По този начин ще се реши проблемът относно съотношението спрямо чл. 5, ал. 1 от МСИДДО. Остава обаче отворен въпросът, дали това е най-реализируемият вариант за действие и какво е положението при СИДДО, които нямат клауза, подобна на чл. 5, ал. 3, б. „б“ от МООН. Виждането на въпросния автор обаче представлява симбиоза между традиционното, рационалното и модерното и заслужава адмирации.

Според Шьон (Schön, 2017) е възможно да се прилагат различни фактори/прагове за наличието на дигитално МСД – количествени (брой активни потребители, брой регистрирани потребители, количество разходи и др.) и качествени (наличие на местен домейн, местна дигитална платформа и др.).

Хелерщайн разглежда дигиталното МСД от теоретична и практическа гледна точка (Hellerstein, 2014). Първата не се отличава с определени предизвикателства – въвеждането на нов текст следва да съблюдава установените международни постулати и да не поражда двусмислие. В практиката обаче могат да възникнат редица въпроси. Съвременният бързо развиващ се технологичен свят постоянно създава

редица иновации. Може ли обаче някои от тях да са насочени в ущърб на формирането на дигиталното МСД, повлиявайки на дейността на дадено предприятие? Друг дискуссионен момент е дали самите предприятия могат да отговорят на технологичните изисквания и как това ще рефлектира на конкурентоспособността им. От една страна, малките предприятия едва ли ще могат да удовлетворят критериите, което ще доведе и на неформирането на дигитално МСД. От друга, големите предприятия трудно ще могат да избегнат очертаните критерии и най-вероятно ще отговорят на необходимите предпоставки.

Интересно е направеното предложение във връзка с консултантите за „значително присъствие“ (significant presence) по Мярка 1 от Проекта BEPS.³ В него се предлага като отличителни белези да се изведат: връзки с клиенти или потребители с продължителност над 6 месеца в комбинация с известно физическо присъствие пряко или посредством агент; продажба на стоки или услуги чрез средства, включващи близка връзка с клиенти в страната, включително чрез уебсайт на местния език, предлагане на доставки от доставчици в страната, използване на банкови и други съоръжения от доставчици в страната или предлагащи стоки или услуги, доставени от доставчици в страната; доставка на стоки или услуги на клиенти в страната, произтичащи от или включващи систематично събиране на данни или пренасяне на съдържание от лица в страната.

В своето детайлно изследване Хонглер и Пистоне предлагат въвеждането на отделен текст за дигиталното МСД, който да бъде последна алинея на чл. 5 от МСИДДО (Hongler, Pistone, 2015). Прави впечатление, че то наподобява заложената идея на Европейската комисия (ЕК) в предложението ѝ за директива по този въпрос, което е обект на изследване в следващата точка на настоящия труд.

Адмирации заслужава подробният анализ на двамата автори, който акцентира на основните постулати за МСД, съотношението на новата алинея с ДДС и други разпоредби в МСИДДО, както и извеждането на типичните му характеристики. Не споделяме обаче идеята им за нов текст по няколко причини.

От една страна, в Коментара към чл. 5, ал. 1 от МСИДДО са очертани някои правила относно е-търговията. Ако се приеме нова

---

³ Проектът BEPS е инициатива на ОИСР и Г-20 и представлява Многостранна конвенция за прилагане на мерки, свързани с данъчните спогодби, за предотвратяване свиването на данъчната основа и прехвърлянето на печалби. Той се състои от 15 мерки, част от които представляват минимален стандарт, т.е. следва да бъдат въведени по надлежния ред във вътрешните законодателства на държавите. Мярка 1 от него разглежда данъчните предизвикателства във връзка с дигитализацията.

алинея, то те би следвало да бъдат изтрити поради липсата им на приложение.

От друга, новата алинея неминуемо ще рефлектира и върху начина на облагане на печалбата на МСД съгласно чл. 7 от МСИДДО. В тази връзка следва да се направят и съответните изменения. Остава отворен и въпросът, как това ще се отрази на цялостната концепция за МСД и дали наистина подобен подход е най-удачният вариант. Следва да се вземе предвид, че дигиталното МСД най-вероятно ще рефлектира и върху вътрешното законодателство на държавите, като са възможни и редица отклонения, изхождайки от националния суверенитет и вътрешните потребности.

Друг подход е евентуално намаляване на прага относно формирането на МСД и по-конкретно времевият. Като пример може да се посочи разпоредбата на чл. 17 от МСИДДО. Не считаме това за удачен вариант по няколко причини. Първо, при договаряне на СИДДО държавите могат да променят някои критерии относно МСД, в това число и времето за образуването му. Второ, липсата на какъвто и да е праг както радикално ще промени досегашните представи за концепцията, така и ще спомогне за незабавно формиране на МСД. Трето, разпоредбата на чл. 17 от МСИДДО е специална спрямо чл. 15 от МСИДДО, като в последната се съдържа изискването за определен времеви отрязък. Нещо повече, въпросните два текста имат различна цел и предназначение. Не на последно място, подобни мерки крият по-скоро различни практически предизвикателства и възможността за евентуални злоупотреби, отколкото да предоставят дългосрочно решение на проблема.

Считаме, че мерките за въвеждане на дигитално МСД са по-скоро закъснели. Онлайн услугите отдавна представляват неизменна част от битието на съвременния човек, а многообразието им обуславя възможността за разнородно данъчно третиране. Не може да се намери универсално решение по тази материя, но въвеждането на ново правило, което да търпи последващи модификации през годините, е удачно начало в тази насока.

Съблюдавайки установените в докладите на ОИСР по тази тема принципи, не следва да има разлика в третирането на нормалната и онлайн търговията. В тази връзка е застъпено виждането, че въвеждането на нова разпоредба е по-рационалният вариант (Spinosa, 2018). В алинея 1 от нея следва да се съдържа правилото, че държавата на местното лице може да облага дохода от специфични дигитални услуги или дейности. Съгласно алинея 2 държавата източник (market state) може да облага въпросния доход при превишаването на определен праг.

Алинея 3 разглежда кои са въпросните услуги или дейности, които попадат в приложното поле. Съгласно алинея 4 при наличието на МСД приоритет ще имат разпоредбите относно печалбата му. За тази цел ще се въведе алинея 5, която ще очертае правилата за облагане при държавата източник. Последната алинея 6 ще представлява т.нар. „специална разпоредба за взаимоотношения“ (special relationship provision).

Споделяме подобна идея, опитваща се по максимално обективен и целесъобразен начин да регулира тази материя. Като последващи препоръки може да се уточни, че алинея 3 ще съдържа неизчерпателен, илюстративен списък поради многообразието от случаи. Възможно е и да се въведе правило относно умишленото заобикаляне на разпоредбата по подобие на чл. 5, ал. 4.1. от МСИДДО.

След краткия анализ на структурата на чл. 5 от МСИДДО и различните мнения в доктрината сме на мнение, че е удачен вариант да се създаде отделна самостоятелна разпоредба, която да разглежда този въпрос. В някои отношения тя може да наподобява идеята за МСД и дори да е след него (напр. чл. 5А), но да е с независима природа, преследвайки различни цели. Подобен подход както няма да повлияе на установените за МСД постулати, така ще постави началото на нова концепция, която през годините ще бъде допълвана и надграждана. Това обаче ще рефлектира и върху начина на облагането на печалбата. Тук най-общо вариантите могат да бъдат два – създаване на чл. 7А или отделна алинея, част от новото правило на чл. 5А.

II. Дигиталното МСД в ПЕС

На европейско равнище ЕК инициира Предложение за Директива на Съвета за определяне на правилата относно корпоративното данъчно облагане на значително цифрово присъствие от 21.03.2018 г. (Предложението). Това стои в пряка връзка с Мярка 1 на Проекта BEPS, както и с идеята за обща консолидирана основа за облагане с корпоративен данък. В Предложението е изведено понятието „значително цифрово присъствие“ и са очертани правила за облагането на печалбата му, а основният предмет съгласно чл. 1 от Предложението е разширяване на понятието за МСД.⁴

---

⁴ Чл. 1 от Предложението: „С настоящата директива се определят правила за разширяване на понятието „място на стопанска дейност“, както то се прилага за целите на корпоративното данъчно облагане във всяка държава членка, така че в него да се включи „значително цифрово присъствие“, посредством което изцяло или частично се извършва стопанска дейност.“

Браунер и Пистоне са против въвеждането на директива относно тази материя, изхождайки от принципа на субсидиарност (Brauner, Pistone, 2017).

Още в Преамбюла на Предложението в т.8 е очертана основната му цел – „да направи по-устойчив вътрешния пазар като цяло, с цел да бъдат посрещнати предизвикателствата във връзка с данъчното облагане на цифровизираната икономика“. В тази връзка се поставя въпросът, какво е съотношението между нея и основните свободи, прокламирани в ПЕС, като например свободата на установяване. Съгласно дефиницията за „значително цифрово присъствие“ в чл. 4 от Предложението в нея попадат определени категории субекти. Може да се заключи например, че това води до различно данъчно третиране спрямо компаниите, които не извършват дигитални услуги.

Видно от практиката на Съда на Европейския съюз (СЕС) въпросната свобода забранява всякаква дискриминация, като по този начин се цели еднаквото третиране (т. 29 и т. 30 от решение на СЕС по дело C-233/16). Въпреки разграничителния критерий относно кои субекти подлежат на облагане поради наличието на значително цифрово присъствие и кои не, не считаме, че това е в разрез с основните постулати на ПЕС. Това не представлява и непряка дискриминация, рефлектираща върху ограничаване на една от основните свободи. То е допустимо, ако „е обосновано с императивни съображения от общ интерес“ и „да гарантира осъществяването на съответната цел и да не надхвърля необходимото за постигането ѝ“ (т. 42 от решение на СЕС по дело C-385/12 и т. 42 от решение на СЕС по дело C-371/10).

Чл. 4, пар. 1 от Предложението въвежда дигиталното МСД по подобие на чл. 5, ал. 1 от МСИДДО.⁵ Така се съблюдава част от трактовката на чл. 5, ал. 1 от МСИДДО („посредством което се извършва изцяло или частично стопанска дейност“). Вместо обаче употребата на израза „място“, предполагащо асоциации за обективно географско възприятие, е използван изразът „присъствие“, акцентиращ върху многообразието му от проявления.

Съгласно чл. 4, пар. 2 от Предложението виртуалното МСД развива концепцията, без да влиза в конфликт с традиционното възприятие за МСД (Petruzzi, Koukoulioti, 2018). Може да се заключи, че не е налице конкуренция между него и общото правило.

---

⁵ Чл. 4, пар. 1 от Предложението: „За целите на корпоративния данък се приема, че място на стопанска дейност съществува, ако съществува значително цифрово присъствие, посредством което се извършва изцяло или частично стопанска дейност.

Чл. 4, пар. 3 от Предложението очертава необходимите предпоставки за наличието на „значително цифрово присъствие“. Прави впечатление, че е използван изразът „доставка на цифрови услуги“, доближаващ се терминологично до приложното поле на ДДС. Подобен подход не е познат в трактовката на чл. 5 от МСИДДО и поражда последващи дискусии.

Във въпросния текст е включено понятието „цифров интерфейс“, чиято дефиниция е изведена в чл. 3, пар. 2 от Предложението.⁶ Поражда се теоретичният въпрос, дали употребата на израза „в това число“ включва мобилните приложения към софтуера, или те представляват две отделни понятия. Използването на съюза „който“, стоящ в пряка връзка със софтуера, налага разбирането, че те по-скоро са типичен негов пример.

В дефиницията на цифровия интерфейс се говори и за достъп на потребителите, но не е изрично очертано какви са неговите проявления, т.е. как може да се осъществява. Този подход изглежда логически обусловен по няколко причини. Първо, това ще натовари излишно формулировката на самата дефиниция. Второ, трудно е да се обхванат всички възможни случаи, като общоизвестни са най-честите форми на достъп. Трето, самото понятие е по-скоро техническо и е невъзможно да разгледа всички хипотези.

Друг релевантен за концепцията за дигиталното МСД е терминът „свързано предприятие“. Прави впечатление, че съществува разлика между чл. 3, пар. 9 от Предложението и чл. 5, ал. 8 от МСИДДО. Докато в първия случай в трите алтернативни хипотези изведеният количествен критерий за свързани предприятия е 20 %, то във втория той е 50 %. Налице са също и други качествени различия. Така например в МСИДДО се говори за „дялово участие на бенефициера“ (beneficial equity interest). Интерес представлява какви са били съображенията, този праг в Предложението да е над 2 пъти по-нисък спрямо МСИДДО. Дискусионният въпрос тук е кои критерии следва да се приложат при сключването на СИДДО – тези съгласно чл. 3, пар. 9 от Предложението или тези по чл. 5, ал. 8 от МСИДДО.

В чл. 4, пар. 3 от Предложението са изведени алтернативно в три подточки условията, за да може да е налице значително цифрово

---

⁶ Чл. 3, пар. 2 от Предложението: „цифров интерфейс“ означава софтуер, включително уебсайт или част от него и приложения, в това число мобилни приложения, който е достъпен за потребителите“.

присъствие. Съгласно б. „а“, като първа възможна предпоставка,⁷ общите приходи от потребителите са меродавен критерий.

Във връзка с термина „потребител“, който съгласно чл. 3, пар. 4 от Предложението може да е физическо лице или предприятие, възникват следните въпроси. Първо, не е изрично очертано дали въпросните потребители са местни лица и/или граждани на съответната държава – членка или физическото им присъствие на конкретна географска точка е водещо. Така например дискусивно е дали няколкочасовият престой на определена територия следва да попадне в обхвата на въпросната първа хипотеза. Второ, при разваляне на доставката в държава А, но последващото ѝ осъществяване в държава Б се поражда въпросът, как се изчислява реализираният приход – според заплащането на престацията или спрямо действителното местоположение на извършването ѝ. Ако се застъпи второто виждане, остава отворен въпросът, как ще се третира потребителят, ако дейността се осъществява на няколко части в различни държави. Не на последно място следва да се определи дали именно потребителите, а не самите трансакции генерират приходите.

Като дискуссионен момент може да се изведе също и точно определената сума от 7 000 000 евро. От една страна, това може да доведе до целенасоченото ѝ заобикаляне. От друга, различните държави в ЕС имат различен икономически растеж и потребителска мощ. Трудно е да се сравни икономиката на България с тази на Германия, както и да се направи паралел между Люксембург и Франция. В тази връзка възниква и въпросът, доколко установеният праг не може да се определя съгласно други показатели, които по-обективно и справедливо да анализират конкретното положение в дадената държава – членка. Това обаче още повече ще усложни и без това нелеката материя и може да доведе до редица други теоретични и практически предизвикателства.

Чл. 4, пар. 7 от Предложението определя как се изчислява делът от общите приходи.⁸ От значение е броят пъти на използване на устройството, а не местоположението на използващите го потребители.

---

⁷ Чл. 4, пар. 3, б. „а“ от Предложението: „делът от общите приходи в този данъчен период в резултат на доставката на посочените цифрови услуги за потребители, намиращи се в тази държава – членка в посочения данъчен период, надвишава 7 000 000 EUR“.

⁸ Чл.4, пар. 7 от Предложението: „Делът от общите приходи, посочен в параграф 3, буква а), се определя в зависимост от броя пъти, в които тези устройства са използвани в данъчния период от потребители, намиращи се навсякъде по света, за достъп до цифровия интерфейс, посредством който се доставят цифровите услуги“.

Не е ясно обаче дали следва да се използва местен домейн или може и чуждестранен, стига устройството да е в определената държава.

Втората алтернативна хипотеза се фокусира върху броя потребители.⁹ И тук са приложими същите аргументи относно броя, както за приходите по б. „а“. При този случай бройката, а не самото място, е меродавният критерий за формиране на МСД, което се различава от традиционните възприятия за концепцията. Счита се обаче за несравнима бройката на потребители в Люксембург и Германия за определен времеви отрязък. Твърде общата трактовка за „потребител“ предоставя възможността ѝ за твърде широко интерпретиране. Тъй като единственото условие е, той да се намира в държавата, без значение е неговият статут на местно лице или периодът му на пребиваване. Не е ясно и дали еднократното, инцидентното или краткотрайното ползване на цифрова услуга на летището, пристанището или самата сухопътна граница следва да се причисли. Поради липсата на изведен критерий в тази насока отговорът би следвало да е положителен.

Друг интересен въпрос е дали използването на няколко акаунта от един потребител се считат за един, тъй като само едно лице ги използва, или следва да се изчисляват съгласно точната им бройка. Непълнолетни лица, които не могат да ползват конкретна цифрова услуга поради възрастов критерий, е възможно все пак да достигнат до нея, ако имат необходимите данни на пълнолетен потребител. Подобни действия трудно могат да бъдат контролирани и засечени, което предполага и възможността за необективно изчисляване на точната бройка.

И тук проблем може да възникне, когато услугата започне в държава А, но мине през държава Б и приключи в държава В. Изхождайки, че е налице дефиниция за „цифрови услуги“, не би следвало в този случай да се прецени доколко тя е подготвителна или спомагателна и следователно неформираща МСД. Може би най-логичният подход тук е, всяка част от услугата да се облага в съответната държава, но не е напълно ясно дали това е целта на тази хипотеза. Усложнения могат да възникнат и когато различни потребители я ползват. Предвид технологичния напредък е възможно и целенасочено манипулиране на точната бройка. Практически затруднения могат да се породят и при ползването на VPN. Счита се, че в тези случаи съществува риск да се стигне до двойно данъчно облагане.

---

⁹ Чл. 4, пар. 3, „б“ от Предложението: „броят на намиращите се в тази държава – членка в посочения данъчен период потребители на една или повече от тези цифрови услуги надвишава 100 000“.

Въпреки че чл. 4, пар. 4¹⁰ от Предложението се опитва да даде яснота относно тази втора хипотеза, гореизложените въпроси са само част от възможните предизвикателства. Самото ѝ въвеждане както се доближава до идеята на ДДС за облагане на потреблението, така и се отдалечава от утвърдените възприятия за МСД.

Множеството предизвикателства при прилагането на чл. 4, пар. 3, б. „б“ от Предложението поставят под въпрос ефективността и преследваните в нея цели. Подкрепяме позицията, че, изхождайки от различната степен на икономическо развитие и потребности, е удачна идея, този критерий да не е еднакъв за всички държави, а да се изчисли на базата на определени фактори (Brauner, Pistone, 2017). Подобен подход би очертал по-обективно действителната икономическа ситуация в съответната страна.

Третата и последна алтернативна хипотеза е очертана в чл. 4, пар. 3, б. „в“ от Предложението¹¹, като отново е точно определена бройката делови договори, която трябва да бъде достигната, за да се формира МСД. Чл. 4, пар. 5 от Предложението се опитва да внесе яснота относно тази хипотеза, но отново повдига редица въпроси.¹²

Чл. 4, пар. 5, б. „а“ от Предложението определя приложното поле на въпросните договори. Няма обаче изведена дефиниция за „стопанска дейност“ по подобие на чл. 3, ал. 1, б. „з“ от МСИДДО. На мнение сме, че тя е относима към съответния случай.

При внимателен прочит относно какво е „делови договор“ правят впечатление няколко неща. Първо, не формата, а съдържанието му е меродавният фактор, т.е. подходът „съдържанието пред формата“ („substance over form“ approach) е приложим. Второ, не е ясно какво е

---

¹⁰ Чл. 4, пар. 4 от Предложението: „По отношение на използването на цифрови услуги се счита, че потребителят се намира в дадена държава – членка в даден данъчен период, ако в посочената държава членка и в посочения данъчен период потребителят използва устройство за достъп до цифровия интерфейс, посредством който се доставят цифровите услуги“.

¹¹ Чл. 4, пар. 3, б. „в“ от Предложението: „броят на деловите договори за доставката на подобни цифрови услуги, които са сключени в посочения данъчен период от намиращи се в тази държава – членка потребители, надвишава 3 000“.

¹² Чл. 4, пар. 5 от Предложението: „По отношение на сключването на договори за доставката на цифрови услуги:

а) договорът се счита за делови договор, ако потребителят сключи договора при осъществяването на стопанска дейност;

б) счита се, че потребителят се намира в дадена държава – членка в даден данъчен период, ако той е местно лице за целите на корпоративния данък в тази държава – членка в този данъчен период или е местно лице за целите на корпоративния данък в трета държава, но има място на стопанска дейност в тази държава – членка в този данъчен период“.

положението, когато този договор е „смесен“, т.е. има компоненти както на стопанска, така и на нестопанска дейност. Тук съществуват няколко варианта.

Най-категоричният и може би не толкова рационален е, този договор изобщо да не се определи като делови поради наличието на нестопански елементи. Налице може да е и обратното виждане – щом има стопански клаузи, то той следва да е делови. Друг вариант е да се определи съотношението на стопански спрямо нестопански клаузи, което обаче би било доста трудно, особено при почти равни по бройка такива.

Чл. 4, пар. 5, б. „б“ от Предложението въвежда изискването потребителят да е местно лице на тази държава – членка или на трета страна, но да има МСД във въпросната държава – членка. Поражда се въпросът дали са възможни две МСД-та в този случай – някое от традиционните форми и дигитално. Ако отговорът е положителен, то още по-интересно е как ще се причисли печалбата, ако МСД-та са на различни лица. Ако отговорът е отрицателен, то разпоредбата е по-скоро неясна и подвеждаща.

Краткият анализ на значителното цифрово присъствие изследва само част от възможните предизвикателства във връзка с дигиталното МСД. Очертаните 7 алинеи на чл. 4 от Предложението като че ли поражда повече въпроси и възможности за двусмислено тълкуване, отколкото по ясен и категоричен начин да изведат правната му същност. Ето защо считаме, че е необходимо да се преосмисли цялостно дали така разписана идеята в Предложението ще удовлетвори действително преследваните цели и дали изобщо следва да се определи като нова форма на МСД.

Друг интересен аспект е, че дефиницията за „цифрови услуги“ съгласно чл. 3, пар. 5 от Предложението се доближава текстово и смислово до „услуги, предоставяни по електронен път“ по чл. 7 от Регламент за изпълнение (ЕС) № 282/2011 на Съвета от 15 март 2011 година за установяване на мерки за прилагане на Директива 2006/112/ЕО относно общата система на данъка върху добавената стойност (Cid, Gutiérrez, González-Barreda, 2019). Вероятно идеята е била да няма разминаване в понятийния апарат, но поражда и въпросът, доколко е удачно да се уеднакви тази материя при преките и косвените данъци.

Горепосочените автори анализират детайлно услугите, които попадат в приложното поле. Така например те не откриват дефиниция за „дигитализиран продукт“ (digitized product) и очертават разликата спрямо дигиталния. При дигитализацията стоките са могли първоначално да бъдат предоставяни физически, като впоследствие това е станало по дигитален начин.

По отношение на Предложението внимание заслужават и поставените от Гарбарини въпроси (Garbarini, 2018). Авторът започва с генералния и може би най-ключов въпрос, а именно дали Предложението ще бъде прието единодушно от държавите – членки. При отрицателен отговор като че ли се обезсмисля обстоянният му анализ. Друг ключов момент е какви са всъщност преследваните в него цели – да се създадат нови правила по тази материя или да се модифицират старите. Ако отговорът е първата опция, то това по-скоро следва да се осъществи с нова разпоредба, съблюдаваща основните международни постулати отколкото въвеждане на нов вид МСД. Гарбарини поставя и въпроса, дали е налице разлика между „значително цифрово присъствие“ (significant digital presence) и „значително икономическо присъствие“ (significant economic presence), които фигурират в законодателствата на някои държави. Ако такава не съществува, би следвало да се използва едно понятие, за да не се стигне до евентуално двусмислие. Ако обаче е налице такава, трябва внимателно да се определи каква е целта на всяко едно от тях и респективно приложното им поле. Повдигнат е въпросът и дали принципът за създаване на стойност (value creation principle) е удачен в областта на преките данъци, където обикновено се говори за „икономическа принадлежност“ (economic allegiance). Това може да се забележи още в Модела на Лигата на нациите от 1920 г., където е поместена „персонална принадлежност“ (personal allegiance) по отношение на гражданството или местожителството на данъкоплатеца, в това число и идеята за МСД (Schön, 2017). Необходимо е да се анализира и как Предложението ще повлияе на Брекзит, както и дали проверката на броя потребители не противоречи на уредбата относно защитата на лични данни (GDPR).

Изследването на Гарбарини, повдига значими за ефективността на Предложението въпроси, чиито задълбочен анализ може да даде определени насоки по тази материя. Това още веднъж представлява своеобразно доказателство, до колко, подобен механизъм наистина е подходящ.

III. Дигиталното МСД в някои държави и в България

Осъзнавайки значението на цифровата икономика като сериозен фактор в международните отношения, редица страни търсят надлежно решение чрез усъвършенстване на вътрешните си законодателства по тази материя.

Във Франция в т.нар. „Колин и Колин доклад“ (Colin and Colin Report) са направени предложения в тази връзка (Gaoua, 2014). Налице е

също така идея за развитие на концепцията на МСД посредством формула, включваща продажби, клиенти и агенти за продажба (selling agents).

Във връзка с настоящата динамична обстановка покрай коронавируса Индонезия въвежда дигиталното МСД. Новата концепция засяга международните доставчици на услуги, както и международните доставчици на платформи за електронна търговия, чиито дейности са насочени към индонезийски потребители. Необходимо условие е надвишаването на определени прагове – брутни приходи на консолидираната група; приходи от Индонезия; брой активни потребители от Индонезия.

От австралийска гледна точка печалбата от е-търговия попада в приложното поле на чл. 5 на сключените СИДДО. Споделяме мнението на Бокс, че предизвикателства могат да възникнат по отношение определянето на фиксираността на уебсайт (Вох, 2014). Друг възможен проблем е данъчното третиране на облачните изчисления (cloud computing).

Испанският централен данъчен съд вече е имал възможността да анализира концепцията за дигитално МСД през 2012 г. Ирландското дружество Dell Products Limited, част от групата на Dell Computers, продава чрез уебсайт стоки в Испания. Испанското дружество Dell Espana SA възлага на служителите си превода на въпросния уебсайт, както и други административни дейности в тази връзка. Въпреки липсата на физическо присъствие за ирландското дружество, съдът счита, че е налице връзка (nexus), обуславяща формирането на МСД. За тази цел той се уповава на Коментара и по-конкретно параграфите относно е-търговията. Самото наличие на оборудване не води автоматично до МСД. То може да попадне в приложното поле на чл. 5, ал. 4 от МСИДДО. Ако обаче то представлява значителна и неразделна част от дейността на дружеството, е възможно да отговаря на изискванията на чл. 5, ал. 1 от МСИДДО. Следователно в определени случаи МСД може да бъде напълно автоматично, без да се изисква човешка намеса.

Въпросът дали сървър може да формира МСД, намира отговор и от шведска гледна точка. Компаниите X и Y са част от многонационална група и са местни лица на една и съща държава. Компания X извършва технически, административни и други видове услуги спрямо останалите членове от групата, като няма други външни клиенти. Във връзка със създаването на център за данни (data center) в Швеция тя купува сървър и наема помещения. Компания Y разполага с определено място на сървъра, където слага софтуер, който ще се ползва от шведските ѝ клиенти. За предоставянето на въпросното място от сървъра компания X

получава като възнаграждение дял от дохода на компания У. Никоя от двете компании не разполага с персонал в Швеция, като поддръжката на сървъра и софтуера ще се извършва в друга държава. В тази връзка възниква и въпросът за евентуално формиране на МСД.

За тази цел Монсенего прави интересен анализ на основните предпоставки на концепцията през призмата на настоящата фактическа обстановка (Monsenego, 2014). Първо, той изследва дали е налице определено място на дейност, стигайки до заключението, че сървърът се характеризира с физическо присъствие, т.е. той може да се възприеме обективно в действителността. Споделяме мнението му, че е ирелевантен неговият размер. Друг въпрос е кой е ползвателят на сървъра – компания Х, компания У или и двете. Поради липсата на подробна информация теоретично е възможна последната опция.

Анализ е направен и относно фиксираността на сървъра. Дори и да не е неподвижен през цялото време, това автоматично не води до неформиране на МСД. Друг ключов въпрос е липсата на персонал. Чрез изрично препращане към Коментара съдът счита, че това не пречи на формирането на МСД, изхождайки от специфичната природа на извършваната дейност. Меродавен критерий е дали тя е подготвителна или спомагателна.

Монсенего е на мнение, че в конкретния случай е много трудно да се определи доколко фиксираността и постоянството са реализирани. Отворен остава въпросът относно облагането на печалбата на МСД, тъй като не е налице персонал и в тази връзка рискът или активите не могат да се причислят при прилагането на т. нар. „оторизиран подход на ОИСП“ (authorized OECD approach).

Позиция относно дигиталното МСД може да се намери и във вътрешното законодателство на Саудитска Арабия. В него съществува т.нар. „МСД за услуги“, което е по-широко дефинирано спрямо установените от ОИСП и ООН критерии. За формирането му обикновено е необходимо физическото извършване на услугата в Саудитска Арабия за определен времеви период. Въпросната държава е въвела и дигиталното МСД, съгласно което се включват всички дни на извършването на услугата както в нейната територия, така и извън нея. Необходимо условие е, тя да се осъществява и от служители в Саудитска Арабия с продължителност над 6 месеца (Gidirim, 2016). В този случай не се изследва наличието на „връзка“ (nexus) по отношение на физическото присъствие на работниците.

В Закона за финансите (Finance Act) за 2018 г. Индия въвежда понятието „значимо икономическо присъствие“ (significant economic presence) във вътрешното си законодателство, което разширява

приложното поле на концепцията за МСД. То обхваща случаи като предоставянето на сваляне на данни/софтуер при наличието на определен праг от генерирани приходи. Друг меродавен критерий е определен брой потребители при извършването на систематична и продължителна стопанска дейност посредством дигитални устройства. Въпреки че тук се говори за икономическо, а не за цифрово присъствие, идеята е идентична.

През 2016 г. в Израел е въведено понятието „значително цифрово присъствие“ (significant digital presence). Основните критерии за формирането му са значителен брой договори за интернет услуги с израелски потребители; услугите, предоставяни от чуждестранното предприятие, да се използват онлайн от значителен брой потребители в Израел; чуждестранното предприятие да предлага онлайн услуги на израелски потребители или клиенти, като например чрез използването на иврит или израелска валута, и други. Въпросните дейности не следва да се считат като спомагателни или подготвителни.

В България до този момент не съществуват и не се предвиждат подобни правила. Заложена в Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДОПК) в пар. 1, т. 5 от Допълнителните разпоредби дефиниция съблюдава очертанията в МСИДДО постулати. Б. „в“ от нея разглежда случаите, когато няма сключени СИДДО.¹³ Въпреки че на пръв поглед могат да се направят асоциации с дигиталното МСД поради липсата на изискване за постоянен представител или определено място, тя преследва различна цел. Трайното извършване на търговски сделки по-скоро стои в пряка връзка с независимата икономическа дейност съгласно Закона за данък върху добавената стойност (ЗДДС).

Във връзка с дигиталното МСД най-вероятно България ще съблюдава последващите позиции на ОИСР и ЕК по този въпрос. Бъдещите реформи в световен и европейски мащаб, както и практическите казуси, ще дадат насоки относно развитието на концепцията.

Заклучение

МСД представлява своеобразен компромис относно справедливото данъчно облагане между държавата, където предприятието е местно лице, и държавата източник, където то генерира печалба. Споделяме позицията на Пистоне и Хонглер, че въпреки по определени

---

¹³ Пар. 1, т. 5, б. „в“ от ДР на ДОПК: „трайно извършване на търговски сделки с място на изпълнение в страната, дори когато чуждестранното лице няма постоянен представител или определено място“.

критерии то да наподобява на режима на ДДС, дигиталното МСД не може да се определи като косвен данък (Hongler, Pistone, 2015). Като надлежни аргументи могат да се посочат например облагането не на потреблението, а на приходите; периодичността му на събиране, както и ирелевантността дали е издадена фактура или не.

Удачен вариант е, всяка държава да въведе праг, съгласно който може да се образува дигитално МСД (Ponomareva, 2019). Разглеждайки същността на цифровата икономика, следва да се прецени и доколко тя наистина се различава от „нормалната“ (Reuven, 2013).

По отношение на СИДДО могат да възникнат и други въпроси. Дискусионно е дали евентуалното въвеждане на нова разпоредба, която да представлява нов пряк данък, попада в обхвата на чл. 2 от МСИДДО. Като пример може да се посочи германският „търговски данък“ (trade tax), който се счита за пряк данък съгласно вътрешното законодателство и влиза в приложното поле на въпросната разпоредба.

Изхождайки от понятийния апарат, заложен в чл. 3 от МСИДДО, където е изведена дефиниция за „стопанска дейност“, може да се породи въпросът, дали тя трябва да се разшири във връзка с цифровата икономика или дори да се създаде отделна такава. Друга идея е създаването на нов чл. 7А от МСИДДО, който специално да разглежда облагането на дигиталното МСД.

Въвеждането на дигитално МСД ще обуслови нуждата и от модифициране на СИДДО в тази връзка, което най-вероятно ще доведе и до промяна на прага за формиране на МСД. То ще рефлектира и върху преосмислянето на изконните постулати в международното данъчно право. Вероятно това ще обуслови и допълнителни административни тежести. Интересен въпрос е дали и как това ще рефлектира върху дейностите, неформиращи МСД. В тази връзка поддържахме виждането на Шьон, че старите принципи не следва да загубват тотално ролята си.

Проблеми могат да възникнат и при евентуалното едновременно възникване на две МСД-та и по-конкретно в кои случаи се прилага едното понятие и в кои – другото. Дискусионен остава въпросът, как ще се третират тези дейности, които представляват съвкупност от дигитално и физическо присъствие (Olbert, Spengel, 2017). Това респективно би могло да доведе и до двойно данъчно облагане поради невъзможността да се отнесе печалбата към едно от тях.

МСД стои в пряка връзка с постоянния обект по смисъла на ЗДДС. Ето защо е необходимо и да се прецени дали въвеждането на дигиталното МСД ще рефлектира и върху правната същност на второто понятие.

Изхождайки от концепцията за МСД и идеята за справедливо облагане на цифровата икономика, считаме въвеждането на нов МСД по-скоро за остаряло, неефективно и рисковано. Както вече бе изложено по-горе, това ще засегне редица други разпоредби в МСИДДО, ще доведе до преговаряне на СИДДО, до изменения във вътрешните законодателства на държавите и на установените традиционни постулати в международното данъчно право.

Ето защо сме на мнение, че най-удачният вариант на този етап е обособяването на дигиталните услуги в нова, самостоятелна разпоредба по подобие на застъпеното виждане на ООН. В нея както може да се изведе правната им същност, така и да се очертае начинът на облагането им.

Дори и да се възприеме идеята за дигитално МСД като единствена рационална мярка, следва сериозно да се обмислят следните моменти – как това ще рефлектира върху Коментара, върху чл. 5 и чл. 7 от МСИДДО, върху европейското и международното данъчно право. Въпреки комплексността на материята следва да се намери удачен вариант, който да може да се модифицира впоследствие при необходимост и да е гарант за справедливото и равно данъчно третиране на дигиталната икономика.

Използвани източници

- Bal, Aleaxandra (2014). The Sky's the Limit – Cloud-Based Services in an International Perspective. *Bulletin for International Taxation*, Sept. 2014, IBFD.
- Blum, Daniel (2015). Permanent Establishments and Action 1 on the Digital Economy of the OECD Base Erosion and Profit Shifting Initiative – The Nexus Criterion Redefined?. *Bulletin for International Taxation*, June/July 2015, IBFD.
- Bohórquez, Ángela, C. V. (2016). Virtual Permanent Establishment: An Approach to the Taxation of Electronic Commerce Transactions, *Revista de Derecho Fiscal*, n 8 • enero-junio de 2016.
- Box, J. (2014). E-commerce and Tax – An Australian Perspective, *Asia-Pacific Tax Bulletin*, May/June 2014, IBFD.
- Brauner, Yariv, Andrés, B. Moreno A., Policy options regarding tax challenges of the digitalized economy: making a case for withholding taxes https://www.academia.edu/36475771/Policy_options_regarding_tax_challenges_of_the_digitalized_economy_making_a_case_for_withholding_taxes.

- Brauner, Yariv, Pasquale, Pistone (2017). Adapting Current International Taxation to New Business Models: Two Proposals for the European Union, *Bulletin for International Taxation*, Dec. 2017, IBFD.
- Cid, José, Jorge, A. F. Gutiérrez, J., González-Barreda, P. (2019). Combating Tax Avoidance in the EU, Harmonization and Cooperation in Direct Taxation, *Wolters Kluwer International B.V.*, the Netherlands.
- Committee of Experts on International Cooperation in Tax Matters (2017). Tax Challenges in the Digitalized Economy, 15th session, Geneva, 17-20 Oct. 2017
- Gaoua, Noah (2014). Taxation of the Digital Economy: French Reflections, *European Taxation*, Jan. 2014, IBFD.
- Garbarini, Cristiano (2018). Six questions plus one about the proposed EU Directive on the taxation of a “significant digital presence” <http://kluwertaxblog.com/2018/04/20/six-questions-plus-one-proposed-eu-directive-taxation-significant-digital-presence/>
- Gianni, Monica (2018). OECD BEPS (In)Action 1: Factor Presence as a Solution to Tax Issues of the Digital Economy, *Tax Lawyer*, Vol. 72, No. 1, Fall 2018.
- Gidirim, Vladimir (2016). Taxation of Foreign Multinational Enterprises Conducting Business in and with Saudi Arabia, *Bulletin for International Taxation*, Apr. 2016, IBFD.
- Hellerstein, Walter (2014). Jurisdiction to Tax in the Digital Economy: Permanent and Other Establishments, *Bulletin for International Taxation*, June/July 2014, IBFD.
- Hongler, Peter, Pasquale Pistone (2015). Blueprints for a New PE Nexus to Tax Business Income in the Era of the Digital Economy, IBFD.
- Kemmeren, Eric (2018). Should the Taxation of the Digital Economy Really Be Different? *EC Tax Review*, 2018/2, Kluwer Law International, the Netherlands
- Lapina, Marina, Savina Goleminova-Mikhalyova, Aleksey Ivanov, (2020) Implementation of the Rights of Taxpayers: Digital Companies under Double Tax Avoidance Agreements, *Analyses and Studies CASP*, May 2020, No 1(9).
- Monsenego, Jérôme (2014). May a Server Create a Permanent Establishment? Reflections on Certain Questions of Principle in Light of a Swedish Case, *International Transfer Pricing Journal*, July/Aug. 2014, IBFD.
- Olbert, Marcel, Christoph Spengel (2017). International Taxation in the Digital Economy: Challenge Accepted?, *World Tax Journal*, Feb. 2017.
- Petruzzi, Raffaele, Svitlana Buriak (2018). Addressing the Tax Challenges of the Digitalization of the Economy – A Possible Answer in the Proper

- Application of the Transfer Pricing Rules?, *Bulletin for International Taxation*, 2018, Volume 72, No 4a/Special Issue.
- Petruzzi, Raffaele, Vasiliki Koukoulioti (2018). The European Commission's Proposal on Corporate Taxation and Significant Digital Presence: A Preliminary Assessment, *European Taxation*, 2018 (Volume 58), No. 9.
- Ponomareva, Karina (2019). The Concepts of Legal Status of the Permanent Establishment in the Era of Digital Economy, *Journal of Siberian Federal University. Humanities & Social Sciences* 11 (2019 12).
- Reuven, Avi-Yonah (2013). Virtual PE: International Taxation and the Fairness Act, *Public Law and Legal Theory Research Paper Series*, Paper 328, Apr. 2013, University of Michigan Law School.
- Schön, Wolfgang (2017). Ten Questions about Why and How to Tax the Digitalized Economy, *Max Planck Institute for Tax Law and Public Finance*, Working Paper 2017-11, Dec. 2017, Munich.
- Spinosa, Lisa, Vikra Chand (2018). A Long-Term Solution for Taxing Digitalized Business Models: Should the Permanent Establishment Definition Be Modified to Resolve the Issue or Should the Focus Be on a Shared Taxing Rights Mechanism?

Стойчо Дулевски е доктор по право и магистър по икономика, асистент в катедра „Публичноправни науки“ на Юридическия факултет на Университета за национално и световно стопанство – София, България. **Научни интереси:** данъчно право, финансово право, митническо право, право на Европейския съюз, административно право. Специализирал е в Института по австрийско и международно данъчно право към Виенския икономически университет, Австрия и в Университета в Оснабрюк, Германия. Член е на Международната данъчна асоциация, клон България и „Алумни клуб на завършилите ЮФ при УНСС“.

ORCID ID: 0000-0003-4234-8016

ISSN 0323-9004

Народностопански архив

Свищов, година LXXIII, книга 4 - 2020

75

---

75 години научна трибуна за народностопански растеж

Оценка на фискалната позиция на страните от Балканския регион

Предприемаческият и иновационният контекст в интегриран модел за развитие на икономиките и предприятията

Дигиталното място на стопанска дейност

Данъчните измами – заплаха за сигурността

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев – зам. главен редактор
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Светослав Илиичовски
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Тодор Кръстевич

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Финансов университет при Правителството на Руската федерация, Москва (Русия).
Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Молдовска академия за икономически изследвания, Кишинев (Молдова).
Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Одески държавен икономически университет, Одеса (Украйна).
Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Тернополски национален икономически университет, Тернопол (Украйна).
Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Университет Валахия, Търговище (Румъния)
Проф. д-р Кен О'Нийл – Университет Ълстер (Ирландия)
Проф. д-р Ричард Торп – Университет Лийдс (Великобритания)
Проф. д-р ик.н. Олена Непочатенко – Умански национален аграрен университет, Уман (Украйна)
Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Киевски национален икономически университет "Вадим Гетман", Киев (Украйна)
Доц. д-р Мария Стефан – Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р Анисоара Дуика - Университет "Валахия", Търговище (Румъния)
Доц. д-р Владимир Климуц – Брановички държавен университет, Бранович (Беларус)

Екип за техническо обслужване:

Технически секретар – Деяна Веселинова
Стилов редактор – Анка Танева
Превод на английски език – ст. преп. Венцислав Диков и ст. преп. д-р Петър Тодоров

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров” 2
Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
☎ (+359) 889 882 298
Деяна Веселинова – технически секретар
☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg
Благовеста Борисова – компютърен дизайн
☎ (+359) 882 552 516, e-mail: b.borisova@uni-svishtov.bg
© Академично издателство „Ценов” – Свищов
© Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXXIII, КНИГА 4 – 2020

СЪДЪРЖАНИЕ

Андрей Захариев

75 години научна трибуна за народностопански растеж /3

Пресияна Ненкова, Ангел Ангелов

Оценка на фискалната позиция на страните от Балканския регион /14

Искра М. Пантелеева, Анатолий С. Асенов

Предприемаческият и иновационният контекст в интегриран модел за развитие на икономиките и предприятията /38

Стойчо Лалков Дулевски

Дигиталното място на стопанска дейност /55

Бойко М. Петев

Данъчните измами – заплаха за сигурността /76